

УДК 378.147:159.9:37.013.42

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-8\(49\)-739-753](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-8(49)-739-753)

Лебідь Ольга Валеріївна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології та педагогіки, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, <https://orcid.org/0000-0001-6861-105X>

Пентко Юлія Євгенівна аспірантка кафедри психології та педагогіки, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, <https://orcid.org/0009-0007-6472-6264>

Вошколуп Ганна Юріївна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та педагогіки, ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», м. Дніпро, <https://orcid.org/0000-0002-5255-1993>

НАВЧАЛЬНО-ПРОСВІТНИЦЬКІ ПРАКТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Анотація. У статті розкрито проблему формування самоосвітньої компетентності майбутніх психологів за допомогою навчально-просвітницьких практик. Проаналізовано зміст нормативно-правових документів, зокрема Професійного стандарту «Практичний психолог (соціальна сфера)», Професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти» та Закону України «Про систему охорони психічного здоров'я», з'ясовано, що в них чітко окреслюються вимоги до безперервного професійного розвитку, здатності до самоосвіти, а також встановлено, що зазначені документи не лише визначають самоосвітню компетентність як обов'язкову складову професійної готовності психолога, але й конкретизують її зміст. Здійснено аналіз наукової літератури з проблеми формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців, встановлено, що ефективність її розвитку забезпечується за умови комплексного поєднання різноманітних педагогічних засобів, методів і форм організації навчання. Подано авторське визначення навчально-просвітницьких практик, а саме як організовану форму освітньої діяльності, що поєднує навчальні та просвітницькі завдання, спрямовану на опанування, поглиблення й застосування знань у процесі їх передачі різним цільовим аудиторіям. Представлено класифікацію основних видів навчально-просвітницьких практик (соціально-просвітницькі та тематичні тренінги, семінари-дискусії, вебінари, проєктна та волонтерська діяльність), розкрито їх роль у формуванні

самоосвітньої компетентності студентів. Розкрито досвід впровадження навчально-просвітницьких практик на базі Клініки психічного здоров'я при ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», що забезпечує поєднання академічної підготовки з діяльністю у квазіпрофесійному середовищі. Описано форми реалізації просвітницьких ініціатив (інформаційні заходи, психо-просвітницькі міні-тренінги, клінічне волонтерство, організація тижнів психічного здоров'я, спостереження за консультативною діяльністю, ведення онлайн-рубрики) та їх вплив на формування самоосвітньої компетентності майбутніх психологів. Зроблено висновок, що системне впровадження та методичний супровід навчально-просвітницьких практик у закладах вищої освіти сприяє формуванню самоосвітньої компетентності майбутніх психологів.

Ключові слова: самоосвітня компетентність, безперервне навчання, соціально-просвітницький тренінг, тематичний тренінг, семінар-дискусія, вебінар, проєктна діяльність, просвітницька діяльність, волонтерська діяльність, клініка психічного здоров'я.

Lebid Olha Valeriivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Psychology and Pedagogy, Alfred Nobel University, Dnipro, <https://orcid.org/0000-0001-6861-105X>

Pentko Yuliia Yevhenivna PhD student at the Department of Psychology and Pedagogy, Alfred Nobel University, Dnipro, <https://orcid.org/0009-0007-6472-6264>

Voshkolup Hanna Yuriiivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Psychology and Pedagogy, Alfred Nobel University, Dnipro, <https://orcid.org/0000-0002-5255-1993>

EDUCATIONAL AND ENLIGHTENMENT PRACTICES AS A TOOL FOR FORMING THE SELF-EDUCATIONAL COMPETENCE OF FUTURE PSYCHOLOGISTS

Abstract. The article reveals the problem of forming self-educational competence of future psychologists with the help of educational and educational practices. The content of regulatory and legal documents is analyzed, in particular the Professional Standard "Practical Psychologist (Social Sphere)," the Professional Standard "Practical Psychologist of an Educational Institution," and the Law of Ukraine "On the Mental Health Care System." It has been established that these documents clearly outline the requirements for continuous professional development and self-education skills, and that they not only define self-education competence as

a mandatory component of a psychologist's professional readiness, but also specify its content. An analysis of scientific literature on the problem of forming self-educational competence of future specialists has been carried out, and it has been established that the effectiveness of its development is ensured by a comprehensive combination of various pedagogical means, methods, and forms of organizing training. The author's definition of educational practices is presented, namely as an organized form of educational activity that combines educational and educational tasks aimed at mastering, deepening, and applying knowledge in the process of its transfer to various target audiences.

The classification of the main types of educational and awareness-raising practices (social and awareness-raising and thematic training courses, discussion seminars, webinars, project and volunteer activities) is presented, and their role in the formation of students' self-education competence is revealed. The experience of implementing educational practices at the Mental Health Clinic at Alfred Nobel University, which combines academic training with activities in a quasi-professional environment, is revealed. The forms of implementation of educational initiatives (information events, psychoeducational mini-trainings, clinical volunteering, organization of mental health weeks, observation of counseling activities, maintenance of an online column) and their impact on the formation of self-education competence of future psychologists are described. It is concluded that the systematic implementation and methodological support of educational and educational practices in higher education institutions contribute to the formation of self-education competence of future psychologists.

Keywords: self-education competence, continuous learning, social and educational training, thematic training, seminar-discussion, webinar, project activities, educational activities, volunteer activities, mental health clinic.

Постановка проблеми. В умовах сучасних психосоціальних викликів, стрімких змін у сфері психічного здоров'я та зростання суспільного запиту на якісну психологічну допомогу особливої актуальності набуває підготовка майбутніх психологів, здатних до безперервного професійного розвитку, критичного аналізу нової інформації та самостійного оновлення знань і вмінь. У цьому контексті самоосвітня компетентність виступає не лише важливою складовою професіоналізму, а й запорукою адаптивності, відповідальності та результативності фахівця у практичній діяльності.

Водночас традиційні підходи до професійної підготовки не завжди забезпечують належний рівень сформованості цієї компетентності. Тому значну роль відіграють навчально-просвітницькі практики, що занурюють студентів у міждисциплінарне та соціально значуще освітнє середовище, орієнтоване на роботу з реальними потребами спільнот.

Участь у просвітницьких ініціативах, організація психопросвітницьких заходів та взаємодія з різними цільовими групами сприяють формуванню внутрішньої мотивації до самонавчання, розвитку рефлексивних умінь і відповідального ставлення до власного професійного зростання. Проте у науково-методичному дискурсі недостатньо розкрито, яким чином навчально-просвітницькі практики можуть цілеспрямовано сприяти формуванню самоосвітньої компетентності майбутніх психологів, а також які умови та механізми їх реалізації є найбільш ефективними. Це зумовлює потребу в ґрунтовному теоретичному аналізі та прикладному вивченні потенціалу таких практик як інструменту розвитку самоосвітньої компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах трансформації освітнього простору, що супроводжується цифровізацією, зростанням обсягів інформації та актуалізацією принципу навчання впродовж життя, особливої значущості набуває здатність майбутніх фахівців до самостійного опанування нових знань і вдосконалення професійних умінь.

Однією з ключових умов цього процесу виступає сформована самоосвітня компетентність, яка забезпечує внутрішню готовність до постійного професійного розвитку, рефлексії власної освітньої траєкторії та самостійного оволодіння новими способами діяльності.

Для майбутніх психологів ця компетентність є необхідною основою успішної адаптації до змін і вимог професійного середовища. У межах дослідження заявленої проблеми варто звернути увагу на наукові напрацювання українських і закордонних учених, які представили як теоретичні, так і емпіричні підходи до вивчення зазначеного феномену та окреслили основні напрями його дослідження:

– розкриття сутності та структури самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців (М. Бурик, І. Вікторенко, Н. Вовк, А. Добридень, В. Карпанасюк, Р. Козловський, Н. Корпач, Т. Манченко, М. Маріна, Б. Матюха, Н. Самарук, І. Сидорук, О. Тадеуш, Н. Ткаченко, В. Третько, І. Федь та ін.), у працях яких цей феномен визначається як інтегральна характеристика особистості, що відображає здатність до самостійного визначення освітніх цілей, планування, реалізації та оцінювання власної пізнавальної діяльності. При цьому дослідники наголошують, що самоосвітня компетентність охоплює такі ключові компоненти, як мотиваційно-ціннісний, організаційний, операційний, процесуально-інформаційний і рефлексивний, які забезпечують цілісність структури самоосвітньої компетентності та відображають основні механізми її формування у майбутніх фахівців;

– вивчення особливостей підготовки психологів до самоосвіти й цілеспрямованого професійного самовдосконалення (О. Затворнюк, А. Іващенко, Є. Кучеренко, Т. Кетлер-Митницька, І. Мартинюк, Д. Овсюк,

Л. Рибалко та ін.), де наголошується на необхідності забезпечення в освітньому процесі таких психолого-педагогічних умов, які сприяють розвитку внутрішньої мотивації до саморозвитку, формуванню інтернальності як особистісної властивості, що визначає готовність до відповідальності за власне професійне зростання, а також опануванню технологій самоосвіти та самовиховання. Дослідники підкреслюють, що ключову роль у цьому процесі відіграють спеціально організовані навчальні заняття, тренінги, рефлексивні ігри, творчі завдання, які не лише стимулюють пізнавальну активність і рефлексію, але й забезпечують оволодіння практичними стратегіями самовдосконалення та саморегуляції;

– характеристика особливостей підготовки майбутніх психологів до просвітницької діяльності (Н. Венцева, Л. Лісіна, Т. Пономаренко, А. Садикіна, С. Тютюнник та ін.), у працях яких підкреслюється, що готовність до просвітницької діяльності є важливим компонентом професійної компетентності психолога, спрямованої на інформування та підвищення психологічної обізнаності різних цільових груп. Науковці визначають, що підготовка майбутніх психологів у цьому напрямі передбачає: формування знань про основи психологічної просвіти; розвиток умінь комунікації та публічного виступу, створення і використання просвітницьких матеріалів у різних форматах, засвоєння методів популяризації психологічних знань через тренінги, семінари, лекції, медіапроекти; формування ціннісної орієнтації на профілактичну та інформаційну роботу;

– висвітлення ролі навчально-просвітницьких практик як засобу впровадження компетентнісного підходу в освіті (В. Гаврилюк, О. Гречишкіна, Д. Дроздов, Л. Животовська, Т. Качалова, М. Криловець, І. Луцик, А. Міненко, Н. Париш, О. Савонова, С. Страшко та ін.), де навчально-просвітницькі практики розглядаються як ефективний інструмент інтеграції теоретичних знань і практичних умінь, спрямований на розвиток ключових і фахових компетентностей майбутніх фахівців. Дослідники підкреслюють, що такі практики: забезпечують безпосереднє залучення студентів до організації й реалізації просвітницьких заходів; створюють умови для формування критичного мислення, здатності до аналізу та оцінки інформації, адаптації матеріалів до потреб конкретної аудиторії; сприяють розвитку навичок рефлексії, усвідомленню відповідальності за якість наданої інформації; формують внутрішню мотивацію до саморозвитку, постійного оновлення знань та вдосконалення комунікативних умінь.

Таким чином, огляд наукових напрацювань дозволяє стверджувати, що на сьогодні сформовано достатню теоретичну й емпіричну базу для розкриття потенціалу навчально-просвітницьких практик як ефективного інструменту формування самоосвітньої компетентності майбутніх психологів.

Водночас, недостатньо розкрито механізми та умови інтеграції навчально-просвітницьких практик у систему професійної підготовки майбутніх психологів саме з метою цілеспрямованого формування їхньої самоосвітньої компетентності. Потребує уточнення, які форми, методи й інструменти просвітницької діяльності є найбільш результативними.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та висвітленні практичних можливостей навчально-просвітницьких практик як ефективного інструменту формування самоосвітньої компетентності майбутніх психологів.

Виклад основного матеріалу. У першу чергу, треба наголосити на важливості формування самоосвітньої компетентності майбутніх психологів. Зокрема, у Професійному стандарті «Практичний психолог (соціальна сфера)» зазначено, що психолог повинен володіти такими компетентностями, як здатність організовувати та удосконалювати власну професійну діяльність, підвищувати кваліфікацію, здійснювати самоосвіту, а також здатність брати участь та здійснювати супервізію й інтервізію з метою профілактики професійного вигорання [9].

Ці здатності конкретизують зміст самоосвітньої компетентності, оскільки охоплюють уміння планувати та організовувати власне навчання, забезпечувати безперервний професійний розвиток, критично оцінювати результати своєї діяльності та підвищувати її ефективність.

У Професійному стандарті «Практичний психолог закладу освіти» однією з ключових функцій практичного психолога визначено «здійснення власного професійного розвитку та самоосвіти».

У межах цього Стандарту передбачено низку компетентностей, що безпосередньо розкривають зміст самоосвітньої компетентності, зокрема: здатність до професійного розвитку, навчання протягом життя, самопрезентації результатів своєї професійної діяльності, планування та управління власним робочим часом (особиста та навчальна компетентність); здатність до самооцінювання професійної діяльності, критичної саморефлексії та визначення індивідуальних потреб у професійному розвитку та самоосвіті; здатність планувати та реалізовувати індивідуальний професійний розвиток та самоосвіту відповідно до визначених актуальних потреб; здатність використовувати зовнішню та внутрішню супервізію та інтервізію як інструмент професійної підтримки та розвитку [10].

Означене розкриває нормативно-правовий та змістовий аспект самоосвітньої компетентності, визначаючи її як обов'язкову складову професійної готовності фахівця.

Необхідність цілеспрямованого формування самоосвітньої компетентності майбутніх психологів зумовлена не лише загальними вимогами до сучасного фахівця, а й положеннями чинного законодавства.

Так, у Законі України «Про систему охорони психічного здоров'я» наголошується на обов'язковості безперервного професійного розвитку фахівців у сфері психічного здоров'я (ст. 34, ст. 39). Зокрема, підготовка та підвищення кваліфікації психологів повинні забезпечувати постійне оновлення знань, умінь і навичок відповідно до потреб системи охорони психічного здоров'я та викликів сучасного суспільства [3]. Таким чином, законодавчо закріплений принцип безперервного навчання безпосередньо корелює з поняттям самоосвітньої компетентності, яка передбачає здатність фахівця самостійно планувати, реалізовувати та оцінювати власну освітню траєкторію впродовж життя.

Відтак, забезпечення формування самоосвітньої компетентності майбутніх психологів в умовах закладу вищої освіти потребує впровадження таких освітніх підходів і технологій, які б одночасно відповідали законодавчо закріпленим вимогам до безперервного професійного розвитку та створювали умови для її практичного відпрацювання.

У науковій літературі представлено численні дослідження щодо освітніх практик, які сприяють формуванню самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців.

Зокрема, Ю. Сурмін наголошує на важливості впровадження методу кейс-стаді, або методу ситуаційного навчання [12]. «Використання цього методу сприяє розвитку аналітичних, практичних, комунікативних, творчих навичок, навичок самоаналізу та ін.» [1]. На думку Ю. Пришупи, ефективними є тренінгові заняття, технології проблемного навчання та засоби ІКТ [8].

Достатньо ґрунтовний перелік педагогічних засобів формування самоосвітньої компетентності виділяють П. Лузан, І. Мося, Н. Колісник, а саме: впровадження індивідуальних навчально-дослідних завдань і завдань проблемно-пошукового характеру; використання технологій змішаного навчання; застосування засобів навчання в процесі самостійного оволодіння актуальною науково-технічною, екологічною, соціальною та іншою інформацією; інтерактивних технологій навчання; організації групових та індивідуальних форм роботи куратора групи; упровадження методів навчання, у яких пояснювально-ілюстративні та репродуктивні способи послідовно замінюються на продуктивні, творчі методи навчально-пізнавальної діяльності; використання евристичних методів розвитку інтелектуальних здібностей (метод спроб та помилок, метод психологічної активізації творчості, метод мозкової атаки, метод фокальних об'єктів, методи аналогій, метод контрольних питань, алгоритм вирішення винахідницьких задач тощо) [4].

Ю. Демченко, серед об'єктивних умов формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців виділяє такі: розробка відповідно до дидактичних вимог навчальних матеріалів; наявність джерела додаткової

інформації, наприклад, списки рекомендованої літератури; доступність інформації, розвиненість і поширеність каналів її трансляції, наявність засобів її отримання і обробки; використання можливостей різних форм навчальних занять; визначення часу, необхідного для виконання необхідного обсягу самоосвітньої діяльності; визначення форм контролю самоосвітньої діяльності; здійснення єдиного підходу до формування самоосвітньої компетентності у викладанні різних навчальних дисциплін [2].

Таким чином, узагальнення підходів науковців дає змогу зробити висновок, що ефективність формування самоосвітньої компетентності значною мірою залежить від комплексного поєднання різноманітних педагогічних засобів, методів та умов.

На нашу думку, одним із ефективних засобів реалізації цього завдання виступають навчально-просвітницькі практики, що поєднують академічну підготовку з активною діяльністю, спрямованою на пошук, критичний аналіз та адаптацію нової інформації.

Навчально-просвітницькі практики відіграють важливу роль у формуванні самоосвітньої компетентності майбутніх психологів, оскільки забезпечують інтеграцію академічних знань із практичною діяльністю, що передбачає постійний пошук, критичний аналіз, адаптацію та представлення нової інформації.

Участь студентів у підготовці й реалізації просвітницьких заходів сприяє розвитку навичок самостійного планування та організації власного навчання, формує відповідальність за якість і достовірність поданих матеріалів, удосконалює вміння працювати з різними джерелами інформації та критично їх оцінювати.

Така діяльність активізує рефлексивні процеси, поглиблює усвідомлення індивідуальних освітніх потреб і мотивує до безперервного професійного самовдосконалення, що становить основу самоосвітньої компетентності.

У нашому дослідженні розуміємо **навчально-просвітницькі практики** як організовану форму освітньої діяльності, що поєднує навчальні та просвітницькі завдання, спрямовану на опанування, поглиблення й застосування знань у процесі їх передачі різним цільовим аудиторіям. Такі практики забезпечують інтеграцію теоретичної підготовки з практичною діяльністю, сприяють формуванню ключових і фахових компетентностей, розвитку комунікативних та організаційних умінь, критичного мислення, рефлексії та внутрішньої мотивації до безперервного професійного і особистісного зростання.

З огляду на мету дослідження нами було узагальнено види навчально-просвітницьких практик, які можуть бути ефективними для формування самоосвітньої компетентності майбутніх психологів (табл. 1).

Таблиця 1

Види навчально-просвітницьких практик, доцільних для формування самоосвітньої компетентності майбутніх психологів

Вид навчально-просвітницької практики	Визначення	Роль у формуванні самоосвітньої компетентності
<i>Соціально-просвітницький тренінг</i>	форма активного соціального навчання, яка дозволяє людині самоформувати навички й уміння в побудові продуктивних психологічних та соціальних міжособистісних відносин, аналізувати соціально-психологічні ситуації зі своєї точки зору і позиції партнера, розвивати в собі здібності пізнання і розуміння себе й інших у процесі спілкування [6]	Розвиває рефлексивність, критичне мислення, уміння самостійно аналізувати поведінку, усвідомлювати особисті цілі й потреби в навчанні
<i>Тематичний тренінг</i>	форма організації навчання, що «спрямовується на розгляд конкретної теми, зміст якої необхідно засвоїти, а також на набуття відповідних умінь і навичок шляхом активної участі та взаємодії учасників» [11]	Сприяє цілеспрямованому засвоєнню конкретної теми, активізує внутрішню мотивацію до самонавчання, забезпечує прикладний аспект знань
<i>Семінар-дискусія</i>	форма діалогічного спілкування учасників, «під час якої відбувається формування практичного досвіду спільної участі в обговоренні та вирішенні теоретичних проблем, теоретико-практичного мислення майбутнього фахівця» [5, с. 131]	Формує навички академічної комунікації, аналізу інформації, вміння оцінювати й відстоювати власну точку зору

Вид навчально-просвітницької практики	Визначення	Роль у формуванні самоосвітньої компетентності
<i>Вебінар</i>	віртуальний семінар, що організований за допомогою інтернет-технологій [7]	Забезпечує доступ до актуальної інформації, стимулює самостійну роботу з матеріалом, формує інформаційну грамотність та самодисципліну
<i>Проектна діяльність з просвітницьким компонентом</i>	самостійна або групова розробка й реалізація освітнього проєкту, орієнтованого на донесення знань до цільової аудиторії	Сприяє самостійності у плануванні навчання, пошуку джерел, критичному аналізу інформації, практичному застосуванню знань
<i>Волонтерська просвітницька діяльність</i>	реальна участь у просвітницьких ініціативах: лекції, акції, майстер-класи для молоді, підлітків, батьків тощо	Розвиває відповідальність, здатність до самоорганізації, закріплює установки на безперервне навчання

Аналіз поданих у таблиці 1 видів навчально-просвітницьких практик дає підстави стверджувати, що кожна з них, незалежно від формату та способу організації, має значний потенціал для формування самоосвітньої компетентності майбутніх психологів. Спільною ознакою цих практик є інтеграція теоретичного змісту з активною практичною діяльністю, що створює сприятливі умови для цілеспрямованого здобуття й поглиблення знань, формування критичного мислення, рефлексивних умінь та інформаційної грамотності.

Важливо, що такі практики не лише забезпечують засвоєння нового матеріалу, але й формують уміння самостійно його знаходити, аналізувати та адаптовувати до потреб різних цільових аудиторій. Вони сприяють усвідомленню особистої відповідальності за освітній результат, стимулюють внутрішню мотивацію до навчання й професійного самовдосконалення, а також формують стійку установку на безперервний розвиток упродовж життя.

Залучення студентів до соціально-просвітницьких тренінгів, семінарів-дискусій, вебінарів, проектної та волонтерської діяльності в освітньому середовищі забезпечує реалізацію компетентнісного підходу у професійній підготовці, інтегрує академічні знання з реальними професійними завданнями та сприяє становленню майбутніх психологів як активних суб'єктів власної освіти. Таким чином, за умови системного впровадження та належного методичного супроводу, навчально-просвітницькі практики виступають дієвим інструментом формування самоосвітньої компетентності майбутніх психологів.

У процесі практико-орієнтованого навчання ефективним є залучення майбутніх психологів до реалізації просвітницьких ініціатив у квазіпрофесійному середовищі. Так, при ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» функціонує Клініка психічного здоров'я, яка слугує продуктивним майданчиком для впровадження навчально-просвітницьких практик. У таблиці 2 наведено приклади форм такої діяльності, що організуються викладачами кафедри психології та педагогіки і спрямовані на формування самоосвітньої компетентності майбутніх психологів.

Таблиця 2

Форми реалізації навчально-просвітницької практики на базі Кліники психічного здоров'я при ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»

Форма / формат	Зміст / приклади активностей	Роль у формуванні самоосвітньої компетентності
<i>Інформаційні заходи для студентів і молоді</i>	Тематичні зустрічі: «Профілактика тривожних розладів», «Психогігієна», «Сон і психічне здоров'я»	Розширення знань, розвиток навичок пошуку інформації, критичне осмислення психолого-педагогічних питань
<i>Розробка та проведення психопросвітницьких міні-тренінгів</i>	Фасилітація тренінгів для однолітків або школярів: «Як говорити про емоції», «Керування стресом»	Розвиток навичок самонавчання, рефлексії, планування й оцінювання результатів діяльності
<i>Проектна діяльність у форматі клінічного волонтерства</i>	Створення буклетів, відеороликів, презентацій, соціальних дописів із тем ментального здоров'я	Формування відповідальності, самоорганізації, умінь адаптувати інформацію для різних аудиторій

Форма / формат	Зміст / приклади активностей	Роль у формуванні самоосвітньої компетентності
<i>Організація тижнів психічного здоров'я</i>	Проведення серій заходів: вебінари, фотовиставки, психологічні кави-паузи, відкриті консультації	Стимулює ініціативність, розвиток комунікативних навичок, усвідомлення ролі психолога
<i>Спостереження за консультативною діяльністю (за дозволом клініки)</i>	Ознайомлення з кейсами, участь у супервізіях, обговорення інтервенцій під супроводом викладачів	Розвиває аналітичне мислення, вміння ставити запитання, формулювати гіпотези, критично оцінювати ситуації
<i>Ведення просвітницької онлайн-рубрики / блогу</i>	Підготовка матеріалів у форматі постів для соц. мереж: «Міф чи факт?», «Порада тижня», «Запитай у психолога»	Формує інформаційну грамотність, навички доступного викладу складної інформації, комунікацію з аудиторією

Реалізація навчально-просвітницьких практик на базі Клініки психічного здоров'я при ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» здійснювалася у тісній інтеграції з практико-орієнтованими дисциплінами та за постійної наставницької підтримки викладачів кафедри психології та педагогіки. Така організація роботи забезпечувала поєднання академічної підготовки з діяльністю у квазіпрофесійному середовищі, що сприяло розвитку навичок самостійної роботи, підвищенню професійної відповідальності та формуванню критичного мислення.

Інформаційні заходи для студентів передбачали самостійний пошук, аналіз і адаптацію наукових джерел з метою їх доступного представлення цільовій аудиторії. Виконання цих завдань сприяло вдосконаленню вміння структурувати матеріал, добирати релевантні приклади та створювати якісні візуальні матеріали для підвищення ефективності комунікації.

Розробка та фасилітація психопросвітницьких міні-тренінгів мотивувала студентів опанувати нові методики роботи, планувати й оцінювати результати освітньої взаємодії. Підготовка тренінгових програм вимагала творчого підходу, відповідального ставлення до змісту та здатності підтримувати продуктивний контакт з аудиторією.

Проектна діяльність у форматі клінічного волонтерства, що включала створення буклетів, відеопрезентацій і соціальних публікацій на тему ментального здоров'я, сприяла розвитку інформаційної грамотності, уміння адаптовувати матеріали для різних цільових груп та відповідально ставитися до їхнього змістового наповнення.

Організація тижнів психічного здоров'я як комплексних просвітницьких заходів сприяла формуванню ініціативності, комунікативних навичок і здатності ефективно працювати в умовах обмеженого часу та змінних обставин. Участь у плануванні та проведенні таких подій підвищувала рівень самостійності й організаційної культури студентів.

Спостереження за консультативною діяльністю під супроводом фахівців клініки розширювало професійний кругозір, розвивало вміння аналізувати побачені випадки та критично оцінювати застосовані підходи.

Ведення просвітницької онлайн-рубрики або блогу з психологічної тематики сприяло вдосконаленню цифрової комунікації, умінню подавати складну інформацію у зрозумілій і доступній формі, підтримувати зворотний зв'язок з аудиторією та здійснювати самоаналіз результатів власної роботи.

Аналіз результатів упровадження зазначених форм діяльності підтвердив, що їх систематичне використання в освітньому процесі створює умови для комплексного розвитку професійної самостійності, відповідальності та готовності майбутніх психологів до безперервного самонавчання й вдосконалення власної професійної практики.

Висновки. Результати дослідження підтверджують, що навчально-просвітницькі практики мають значний потенціал у формуванні самоосвітньої компетентності майбутніх психологів завдяки інтеграції теоретичної підготовки з практичною діяльністю та створенню умов для постійного оновлення знань.

Залучення студентів до соціально-просвітницьких тренінгів, тематичних семінарів, вебінарів, проектної та волонтерської діяльності сприяє розвитку інформаційної грамотності, критичного мислення, навичок самоорганізації й рефлексії. Досвід реалізації таких практик на базі Клініки психічного здоров'я при ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» засвідчив ефективність їх впровадження за умови системного методичного супроводу та інтеграції в навчальні дисципліни.

Запропонований підхід дозволяє формувати у студентів установку на безперервний професійний розвиток і підвищення якості майбутньої психологічної практики. Перспективи подальших пошуків полягають у розробленні та апробації авторських програм навчально-просвітницьких практик і дослідженні їх впливу на компоненти самоосвітньої компетентності майбутніх психологів.

Література:

1. Волуйко О.М. Самоосвітня компетентність як психологічний чинник готовності до інноваційної діяльності курсантів-правоохоронців. *Габітус*. 2023. Вип. 46. С. 123–128. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.46.19>
2. Демченко Ю. Самоосвітня компетентність – невід’ємна складова частина професійної компетентності (діяльності) майбутнього учителя. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. № 23 (1). С. 154–160. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/23.166160>
3. Закон України «Про систему охорони психічного здоров’я в Україні» (№ 4223-ІХ від 07.03.2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text>
4. Лузан П.Г., Мося І.А., Колісник Н.В. Самоосвітня компетентність студентів як чинник якості фахової передвищої освіти. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2020. № 19. С. 4–22.
5. Луцик І. Інтерактивні семінари як форма активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих закладів освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2009. № 3. С. 128–133.
6. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу: навч. посіб. / Уклад.: О.М. Шевчук. Умань: ПП Жовтий, 2011. 133 с.
7. Осадчий В.В. Методи, форми та засоби професійної підготовки учителів-тьюторів в умовах дистанційної форми навчання. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2010. № 6. С. 82–86.
8. Пришупа Ю. Ю. Формування самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів-будівельників у процесі професійної підготовки: дис. ... к.пед.наук: 13.00.04. Національний авіаційний університет. Київ, 2016. 227 с.
9. Професійний стандарт «Практичний психолог (соціальна сфера)». Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 211 від 03 лютого 2020 р. Київ, 2020.
10. Професійний стандарт «Практичний психолог закладу освіти». Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 2425 від 24 листопада 2020 р. Київ, 2020.
11. Страшко С.В. Тренінг як організаційна форма навчально-виховної роботи. С. 29–31. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/Treninh-iak-orhanizatsiyna-forma-NVroboty_Strashko.pdf
12. Сурмін Ю.П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. № 2. С. 19–28.

References:

1. Voluiko, O.M. (2023). Samoosvitnia kompetentnist yak psykhologichnyi chynnyk hotovnosti do innovatsiinoi diialnosti kursantiv-pravoohorontsiv [Self-educational competence as a psychological factor of readiness for innovative activities of law enforcement cadets]. *Habitus*, 46, 123–128. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.46.19> [in Ukrainian].
2. Demchenko, Yu. (2019). Samoosvitnia kompetentnist – nevid’iemna skladova chastyna profesiinoi kompetentnosti (diialnosti) maibutnoho uchytelia [Self-educational competence as an integral part of professional competence (activity) of the future teacher]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues of the Humanities*, 23(1), 154–160. <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/23.166160> [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrainy "Pro systemu okhorony psikhichnoho zdorovia v Ukraini" (№ 4223-IX vid 07.03.2024) [Law of Ukraine "On the mental health care system in Ukraine" (No. 4223-IX of March 7, 2024)]. (2024, March 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text> [in Ukrainian].

4. Luzan, P.H., Mosia, I.A., & Kolisnyk, N.V. (2020). Samoosvitnia kompetentnist studentiv yak chynnyk yakosti fakhovoi peredvyshchoi osvity [Students' self-educational competence as a factor in the quality of professional pre-higher education]. *Profesiina osvita: problemy i perspektyvy – Vocational Education: Problems and Prospects*, 19, 4–22 [in Ukrainian].

5. Lutsyk, I. (2009). Interaktyvni seminary yak forma aktyvizatsii navchalno-piznavalnoi diialnosti studentiv vyshchych zakladiv osvity [Interactive seminars as a form of activation of educational and cognitive activity of higher education students]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedagogika – Scientific Notes. Series: Pedagogy*, 3, 128–133 [in Ukrainian].

6. Shevchuk, O.M. (Comp.). (2011). *Orhanizatsiia i metodyka sotsialno-pedahohichnoho treninhu* [Organization and methodology of socio-pedagogical training]. Uman: PP Zhovtyi [in Ukrainian].

7. Osadchyi, V.V. (2010). Metody, formy ta zasoby profesiinoi pidhotovky uchyteliv-tiutoriv v umovakh dystantsiinoi formy navchannia [Methods, forms and means of professional training of tutor-teachers in the conditions of distance learning]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu – Pedagogy, Psychology and Medical-Biological Problems of Physical Education and Sport*, 6, 82–86 [in Ukrainian].

8. Pryshupa, Yu.Yu. (2016). *Formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti maibutnikh inzheneriv-budivelnykiv u protsesi profesiinoi pidhotovky* [Formation of self-educational competence of future civil engineers in the process of professional training] (Candidate's thesis). National Aviation University, Kyiv [in Ukrainian].

9. Profesiinyi standart "Praktychnyi psykholoh (sotsialna sfera)" [Professional standard "Practical psychologist (social sphere)"]. (2020, February 3). Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy № 211. Kyiv [in Ukrainian].

10. Profesiinyi standart "Praktychnyi psykholoh zakladu osvity" [Professional standard "Practical psychologist of an educational institution"]. (2020, November 24). Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy № 2425. Kyiv [in Ukrainian].

11. Strashko, S.V. *Treninh yak orhanizatsiina forma navchalno-vykhovnoi roboty* [Training as an organizational form of educational work]. Retrieved from https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/09/Treninh-iak-orhanizatsiyna-forma-NVroboty_Strashko.pdf [in Ukrainian].

12. Surmin, Yu.P. (2015). Keis-metod: stanovlennia ta rozvytok v Ukraini [Case method: formation and development in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 2, 19–28 [in Ukrainian].